

Bijlage VWO
2026

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 Voedselhypes

tekst 1

Crompouce, oliepouce, panpouce, frikanpouce ... en de hype gaat door

De crompouce is een kruising tussen twee klassiekers: de croissant en de tompouce. (...) Zijn faam vergaarde het baksel (...) in september, toen
5 een influencer het positief recenseerde op TikTok. Die video is meer dan 830.000 keer bekeken. (...) Inmiddels surft menig ondernemer mee op de golf. Oliebollenkramen
10 wagen zich aan de 'oliepouce', pannenkoekenboerderijen aan de 'panpouce' en snackbars aan de 'frikantpouce'. Een welkome afleiding in tijden van oorlog en ellende.
15 Helemaal toeval is dat niet, stelt foodtrendanalist Anneke Ammerlaan. 'Culinaire hypes zijn altijd een uitdrukking van achterliggende ontwikkelingen. In de veilige jaren
20 negentig kwam bijvoorbeeld de fusionkeuken op, met soms extreme smaken. In onzekere tijden zoals nu neigen mensen juist naar comfortfood.' Behalve met comfort en
25 nationale trots resoneert¹⁾ de crompouce met de wereldwijde populariteit van viennoiserie²⁾, observeert ze. 'Mensen willen geen zware roomtaarten meer. Liever
30 zoete broodjes van croissantdeeg.' Dat juist voedsel zo trendgevoelig is, noemt Ammerlaan logisch. 'Eten is

identiteit.' Sociale media werken daarbij als katalysator. De laatste tijd
35 hebben Amsterdammers kennis kunnen maken met 'TikTokrijen'. Dagelijks komen volksmassa's af op zaken die volgens sociale media de beste stroopwafels, burgers of frietjes
40 serveren. Al het menselijke gedrag wordt sterk beïnvloed door anderen, ook wat je eet', zegt Ingrid Steenhuis, hoogleraar preventie aan de VU.
45 'Mensen willen zich verbonden voelen en het eten van een populaire snack geeft het gevoel erbij te horen.' Dat was ook zo vóór sociale media bestonden, benadrukt ze. 'Met wie je
50 aan tafel zit, beïnvloedt je eetgedrag. Het verschil is dat internethypes zich razendsnel kunnen verspreiden onder een veel breder publiek.' Door sociale media verandert ook
55 onze kijk op eten. Voedselhypes op TikTok en Instagram ogen dikwijls spectaculair. Zo waren cloud eggs, opgeklopt eiwit, een wereldhit dankzij hun wolkachtige verschijning (...),
60 zegt Ammerlaan. 'Alles draait om het visuele. Pas als het beeld interessant is, lees je door. Het belangrijkste zintuig voor eten zijn je ogen.' (...)

bron: Trouw, 2023

noot 1 resoneren = meeklinken, doorklinken

noot 2 viennoiserie = luxe zoete broodjes

Opgave 2 Voetballen in Jemen

tekst 2

Hoe voetbal de Jemenieten helpt om de voortdurende oorlog aan te kunnen

Te midden van het wrede conflict in Jemen, dat aan meer dan 370.000 mensen het leven heeft gekost, hebben de Jemenieten hun
5 aanhoudende liefde voor voetbal aangegrepen om hen te helpen om te gaan met de verwoesting, het geweld en de humanitaire crisis die hun land teisteren. (...)
10 In het politieke vacuüm dat volgde op de afzetting van de langzittende president van het land (...) probeerde de door Iran gesteunde Houthi-groepering de macht over
15 Jemen te grijpen. Hierbij veroverden de Houthi's de hoofdstad Sanaa en verdreven ze uiteindelijk de door de Verenigde Naties erkende regering en de toenmalige president (...) die
20 de steun van Saudi-Arabië en andere landen in de regio had.

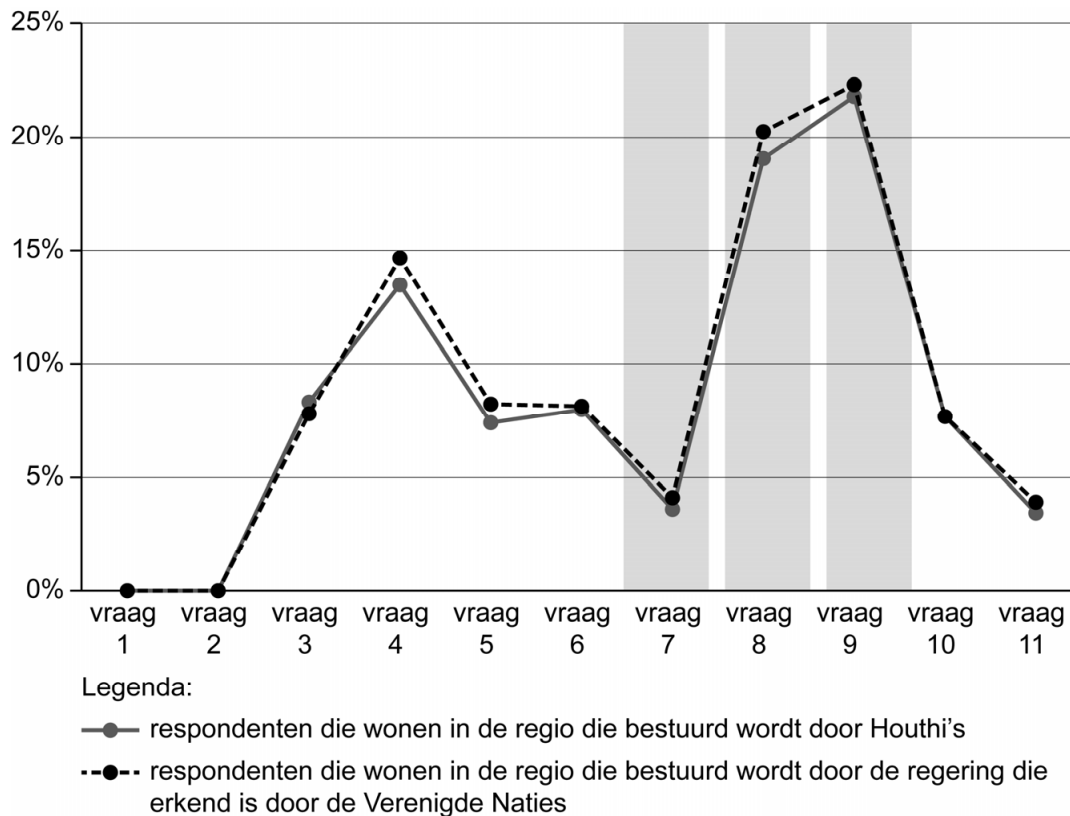
Bijna 60 procent van de 370.000 doden sinds het uitbreken van het conflict zijn het gevolg van honger,
25 gebrek aan gezondheidszorg en verontreinigd water, doordat de infrastructuur van het land zwaar te lijden heeft.

bron: Al Jazeera, 2022

Bijna 25 miljoen Jemenieten zijn nog
30 steeds afhankelijk van hulp, vijf miljoen lopen het risico op hongersnood en een cholera-uitbraak heeft meer dan een miljoen mensen getroffen.
35 Vanwege de ernstige situatie hebben veel Jemenieten troost gezocht in voetbal, niet alleen door deel te nemen aan onofficiële toernooien, maar ook door straatvoetbal te
40 spelen.
(...) 'Deze wedstrijden en toernooien helpen ook om veel jonge mannen ervan te weerhouden betrokken te raken bij het geweld, omdat het de
45 band versterkt tussen spelers en het publiek van verschillende regio's en bevolkingsgroepen.'
Terwijl deze wedstrijden een gevoel van verbondenheid met een dorp of
50 provincie versterken, spelen ook gevoelens van nationale eenheid mee, ondanks jarenlange verdeeldheid en twee lokale overheden. Het publiek barst vaak uit
55 in gezang voor Jemen, waarbij opgeroepen wordt tot een verenigd en vreedzaam thuis voor iedereen.

figuur 1

Uitval van respondenten per vraag, naar regio in Jemen, 2019 (in procenten)

bron: Stichting Cito, op basis van World Bank Group, 2023

Toelichting

Figuur 1 gaat over het percentage van de overgebleven respondenten dat stopt tijdens het beantwoorden van een vragenlijst. Uit figuur 1 is af te lezen dat geen van de respondenten is gestopt met het beantwoorden van de vragenlijst na het zien van de eerste vraag.

Volgens de onderzoekers zijn de grijs gemarkeerde vragen 7, 8 en 9 gevoelige vragen. De andere vragen zijn volgens de onderzoekers niet gevoelig. Een voorbeeld van een niet-gevoelige vraag is: wat is uw beroep? Een voorbeeld van een gevoelige vraag is: welke partij houdt u het meest verantwoordelijk voor het geweld dat u gezien heeft/waarvan u toeschouwer bent geweest?

De verschillen per vraag zijn niet significant.

Opgave 3 VN-vredeshandhavers

tekst 3

Internationale Dag van de VN-vredeshandhavers

De wereld is de laatste jaren onrustiger en onveiliger geworden. De VN is de enige organisatie waar alle landen aan tafel zitten om
5 oplossingen te vinden voor conflicten. Nederland waardeert daarom het belangrijke werk van de VN en vredeshandhavers.

Internationale Dag van de

10 VN-vredeshandhavers

De 1e peacekeepers-operatie van de VN begon op 29 mei 1948. Sindsdien hebben meer dan 2 miljoen mensen zich ingezet voor 71

15 VN-vredesmissies. Civiele¹⁾ experts, politiemensen en militairen (...), die elk hun steentje bijdroegen aan veiligheid en stabiliteit in de wereld.

(...)

20 Peacekeepers worden over de hele wereld ingezet. Niet om te vechten, maar om de vrede te bewaren. Een vrede die vaak nog pril is na een conflict of oorlog. Het werk van
25 vredeshandhavers is zwaar en complex. Zij zetten hun leven op het spel om landen te helpen, op een soms lange weg naar vrede. En daarom bedankt Nederland de
30 peacekeepers voor hun grenzeloze inzet.

Op dit moment worden er wereldwijd 11 VN-vredesmissies uitgevoerd. 125 landen, inclusief Nederland,
35 bundelen hun krachten om hiervoor de juiste mensen en middelen te leveren. (...)

bron: www.rijksoverheid.nl, 29 mei 2024

noot 1 civiel = burgerlijk, niet-militair

tabel 1

Correlaties tussen de mate van electorale democratie in Afrikaanse landen, zonder en met vrede, en aantal VN-vredeshandhavers, in uniform of in burgerkleding, tijdens VN-vredesmissies in Afrikaanse landen, 1991-2016

	de mate van electorale democratie in Afrikaanse landen zonder vrede	de mate van electorale democratie in Afrikaanse landen met > 3 jaar vrede
het aantal VN-vredeshandhavers in uniform per missie	0,003	0,017
het aantal VN-vredeshandhavers in burgerkleding per missie	0,015	0,166

bron: Stichting Cito, op basis van Blair, Di Salvatore, Smidt, 2023

Toelichting

In de tabel staan correlaties tussen de electorale democratie in Afrikaanse landen met en zonder vrede en de kleding van de aanwezige VN-vredeshandhavers in die landen. Voor het aangeven van de mate van electorale democratie in een land is een bestaande index voor democratie (V-Dem) gebruikt. Een indicator is het houden van vrije, eerlijke en regelmatige verkiezingen.

Alle correlaties zijn positief, de sterkte van de correlaties verschilt. Alle correlaties zijn significant ($p < 0,01$). Er is gecontroleerd op andere factoren, zoals buitenlandse hulp en geletterdheid van de bevolking.

Opgave 4 Minecraft challenge in Hengelo

tekst 4

Gebiedsontwikkeling in Minecraft

- (...) Voor de herontwikkeling van winkelcentrum Lange Wemen in Hengelo sloegen basisschoolleerlingen aan het
- 5 ontwerpen in computerspel Minecraft. (...) Wie met het idee voor een Minecraft challenge voor basisschoolleerlingen kwam, weet wethouder Hanneke Steen (CDA)
- 10 niet precies meer. (...) Feit is dat Steen inwonersparticipatie in haar portefeuille heeft en dat de gemeente met de challenge kinderen in groep zes, zeven en acht wilde bereiken.
- 15 (...) 'We bouwen de stad voor de generaties na ons, dus ik wil het ook mét hen doen', zegt ze. (...) De leerlingen kregen de opdracht om het gebied zo in te richten dat het een
- 20 fijne, veilige en groene plek werd om te wonen en te winkelen. Steen was blij verrast over de vele ontmoetingsplekken die de kinderen ontwierpen. 'Ik vond het mooi om te
- 25 zien dat ze oog hadden voor elkaar. (...) Ze ontwierpen (...) een 'loveplek', een plek waar bewoners elkaar kunnen leren kennen en samen spelen.' (...) De kinderen vroegen om
- 30 een parkeergarage aan het einde van de wijk, zodat er veilig gespeeld en gewandeld kan worden in de wijk.
- Na de omgevingsplanprocedure in 2025 zal in 2026 het voorlopige en
- 35 het definitieve ontwerp worden uitgewerkt. (...) Het definitieve ontwerp moet veel ruimte scheppen voor ontmoeting, naar de wens van de kinderen. (...). Hoeveel gaan ze
- 40 echt terugzien van wat ze hebben bedacht? 'Er zit natuurlijk veel wensdenken tussen', zegt Steen. (...) 'Hoe toepasbaar gaat het zijn? En gaat het leiden tot daadwerkelijk
- 45 meer betrokkenheid? Dat zijn spannende vragen. Ik ga er mijn uiterste best voor doen.'

bron: www.binnenlandsbestuur.nl, 2024